בס"ד

פרפראות בפרשה

א-ת כ"ש

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

טבת התשפ"ה
מפטיר **הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב** (ישעיה כז) א
מפטיר **דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ** (ירמיה א) ס

פרשת שמות

עלון פרפראות בפרשה וחידושי תורה מ **א'** ועד **ת'** על **פרשת השבוע** עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 124 פסוקים = **וַיִּקַּח , הוֹדוּ לַי-הוָה כִּי טוֹב**

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי **וַיִּקַּח** אֶת בַּת לֵוִי. (שמות ב א)

הוֹדוּ לַי-הוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ (תהלים קלו)

כתב המהרי"ל הטעם שאומרים **הוֹדוּ לַי-הוָה כִּי טוֹב** בברית מילה דארבעה צריכין להודות ואחד מהם היוצא מבית האסורין והבן היוצא מבטן אימו כיוצא מבית האסורים (וכ"כ הרא"ש). כתב האבודרהם שהמילה נקראת 'טוב' כדאמרינן במסכת סוטה (יב א) **וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב** (שמות ב ב) שנולד מהול, וזהו הוֹדוּ לי-הוֹה. כי בעבור המילה ניצולו מגיהנם.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.(שמות א א) **יִשְׂרָאֵל** בגימטריא 541. **יַעֲקֹב** בגמטריא 182. ההפרש בין ישראל ליעקב הינו בגמטריא **שט"ן**. (359=182-541). אֵת יַעֲקֹב אִישׁ ס"ת **שבת**. לרמוז שהכניעו יעקב לשטן בכח השבת קודש וזכה להיקרא שמו ישראל. (צמח צדיק)

יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים ר"ת וס"ת **מילה**. אֵת יַעֲקֹב אִישׁ ס"ת **שבת**, להורות כי בזכות שבת ומילה מצאו חן בעיני ממ"ה וגאלם. (פענח רזא)

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ר"ת וְאַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר. רמז אשר בימים אלו שהם תחילת ימי השובבי"ם (**ש**מות **וא**רא **בא** **ב**שלח **י**תרו **מ**שפטים) הבאים לתקן מידת ציס"ע (**צ**דיק **י**סוד **ע**ולם) צריך להתרחק ממידת הגאוה דמיתקרי שקר, כי הנה אמרו רז"ל (מגילה כט.) **אָמַר רַב אָשֵׁי שְׁמַע מִינַּהּ הַאי מַאן דִּיהִיר בְּעַל מוּם הוּא**. דהיינו שאינו יכול להיות תמים רמז לשמירת ברי"ק. (דמשק אליעזר)

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה פסוק זה מרמז על כל הגלויות, ומצרים פירושו לשון מיצר וצער. והנה הגאולה מכל הגלויות היא ע"י תורה ותשובה, והבטיח השי"ת לדוד המלך ע"ה שיהיה ספר התהלים חשוב כעוסקים בנגעים ואהלות. וזהו שנרמז בפסוק שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה ס"ת **תהלים**, מִצְרַיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ ס"ת **תשובה**. (אגרא דכלה) **שְׁמוֹת** ר"ת **ש**בת **מ**ילה **ות**פילין שכולם נקראו בשם אות.

וחייב אדם למול הזכרים שתקנה מולדת ואשר תוליד במילה ניצלו ילדיך יזכו שאין ריח אש לוהטן, המל בנו אברהם יצילהו מגיהנם, מוהלך ציווי ראשון יזהר מציצין המעכבין, אל תרא ידידי עלה קיימיה בשמחה, אב יברך שהחיינו והגר בבואו ימול תחלה ויטבול במעין ארבעים ויטהר. וחייב אדם לקדש השבת, שמרהו ממלאכה ובו תשבות בכסות נקיה יכובד ישאו שרפים ראשם אליך לברכך הכניסהו בעוד אור יומם מאיר מכל צרכיך רחק ידיך מפני השבת אם תמצא יין עליו קדש בכניסתו, אכילתך יהא שלמה ושורך בו ינוח תמיד וינפש בן אמתך והגר. (תוס' השלם)

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלֹתָם.(ה ה) גלות מצרים הוא שורש כל הגלויות והיה כלול מן כל ד' מלכיות. **רַבִּים** ר"ת **ר**ומי, **ב**בל, **י**ון, **מ**די. (בני יששכר)

מַדּוּעַ לֹא יִבַּעֵר הַסְּנֶה (ג ג) ר"ת אותיות **מילה** – רמז שאין אש גיהנם שולטת במי שנימול. צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם (ג ט) ס"ת אותיות **מילה**, כלומר הילדים הצועקים בעת מילתם אותה צעקה באה אלי. שנא' (דברים לג ט) **כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ, אִמְרָתֶךָ** זו מילה שנא' (בראשית יז ט) **וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר**.(רבינו אפרים)

בְּרֹב שַׁרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעֲשֻׁעוּ נַפְשִׁי. (תהלים צד יט) ר"ת **בשבת** – עמרם אבי משה רבינו היה דורש להם בשבתות מעין הגאולה והנחמות וזהו שאמר פרעה **וְאַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר** (ה ט), פירוש דרשות של עמרם. ורמז שיש לדרוש בשבתות וימים טובים. (ר"ח פלטיאל) וטעם **בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר**. בעבור דברי שקר שמבטיחים אותם משה ואהרן. (אבן עזרא) כתרגומו **בְּפִתְגָמִין בַּטִּילִין**. ורצה לומר כן על דברי משה ואהרן המבטיחים אותם בגאולה. (רבינו בחיי)

וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי. (ד כה) איתא בחז"ל כל המקיים מצות מילה כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבנות. (זוהר ח"א צה א) וידוע מה שאמרו בגמרא (כתובות י:) אַמַּר רַבִּי אֶלְעָזָר: '**מִזְבֵּחַ**' — מִזַּיִן, מִזְּיָן, מִחַבֵּב, מְכַפֵּר. נמצא ארבע דברים נאמרו במזבח, וארבעתם מתחילין באות מ', הרי כאן ארבע מ'. ולכן אחר שקיימה מצות מילה והצילה בזה למשה רבינו ע"ה מן הסכנה, קראתו 'חתן **דמים**' – **ד' מי"ם**, שבזכות המילה שהיא במקום מזבח שיש לו ארבעה מיני מ' במעלות שלו ניצול משה רבינו ע"ה. (מלאך הברית). **דמים** ר"ת **ד**ם **מ**ילה **י**ציל **מ**שה. (רבינו אפרים)

שעל ידי המזבח נתקנים הדצח"ם [הדומם, צומח, חי, מדבר] דהיינו על ידי כונת המקריב שהוא חי מדבר, והקרבן שהוא חי בלתי מדבר, ונסכים וסלתות שהם צומח, והמלח שהוא דומם. ולכן כנגד ד' תיקונים הנזכר נקיט הכא ד' תואריים פעולות טובות שהם **מַזִּיחַ** ו**מַזִּין מְחַבֵּב** ו**מְכַפֵּר**. וסופי תיבות שלהם 'נבחר' וראשי תיבות שלהם ארבעה מימי"ן דאותיות מזבח אם תרבעם תמצא בהם ארבעה מימי"ן ואותיות אמצעיות של מַזִּיחַ י"ז עולה טוב [17] וכן אותיות של מַזִּין עולה טוב ואותיות אמצעיות של מְחַבֵּב ושל מְכַפֵּר ביחד עולה מספר נס [110] שהוא מספר שם הוי"ה במלוי אלפין [יו"ד ה"א וא"ו ה"א = 45] ושם אדנ"י [65] בסוד מ"ם שבלוחות בנס עומדין (שבת קד.) שימשך טוב וטוב משניהם. (בן יהוידע – כתובת י:). דהקרבנות מקרבין העולמות עליונים ויש יחוד וכשיש יחוד הסט"א בורחת כמ"ש בזהר הקדוש ומתבטלים המקטרגים ועל כן מזיח גזרות וכשמתבטלים גזירות רעות מזין משפיע שפע ברכה ואז ה' ברחמיו מחבב ישראל ומכפר. (מראית העין – שם)

כתיב **וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר** (בראשית יז ט) מאן דאמר דְּאִשָּׁה לְאוֹ בַּת מִילָה הִיא, וּלְמַאן דְּאָמַר '**הַמּוֹל יִמּוֹל**' - אִיכָּא, דְּאִשָּׁה כְּמַאן דְּמָהִילָא דְּמִיָא. וּמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר אִשָּׁה לָא? וְהַכְתִיב: '**וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר**'! קְרִי בֵּיהּ '**וַתִּקַּח**'. וְהַכְתִיב '**וַתִּכְרֹת**'! קְרִי בֵּיהּ '**וַתַּכְרֵת**', דְּאָמְרָה לְאִינִישׁ אַחֲרִינָא וַעֲבַד. (ע"ז כז.) יש מחלוקת בגמרא האם אישה כשרה למול את התינוק או לא. והרי ציפורה מלה את בנה? ותירצו שאכן לא מלה בעצמה אלא עשתה שליח למול את בנה וזה היה גרשון שהיה בן ג' שנים. לכאורה אם כן מדוע נזכרה ציפורה בפרשה? ועוד שהרי החיוב למול לא מוטל כלל על האם אלא על האב?

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה) אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עליה. אם כן ציפורה שהיתה מדיינית היתה חייבת במצות מילה – כי בבני נח לא מצינו חילוק בין איש לאישה. ומכיון שהחיוב חל גם עליה, לכן כאשר ראתה שמשה מתרשל, עמדה ומלה את בנה, מפני שגם עליה מוטל החוב וגם היא בכלל העונש. (מהר"ץ חיות נדרים לב.) והספורנו כתב – דציפורה מלה ומשה גמר בפריעה, וצפורה היתה מבני קטורה וחייבין במילה ופטורין מפריעה.

שאלות

א. וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם **וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם** וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱ-לֹהִים מִן הָעֲבֹדָה.(ב כג) פרש"י - נִצְטָרֵע, וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם (שמ"ר א,לד). מה הטעם שלא פרשוהו כפשוטו שמת ממש כדרך כל בשר ודם ומת מיתה רגילה.

א. וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֶתֶר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ **אֵלְכָה נָּא וְאָשׁוּבָה אֶל אַחַי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם** וְאֶרְאֶה הַעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם.(ד יח) וכי למשה רבינו היו עוד אחים גם במקומות אחרים? מהו **אֶל אַחַי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**.

ב. **וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְ-הוָה וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ**.(ד כד) פרש"י - **וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ** – הַמַּלְאָךְ לְפִי שֶׁלֹּא מָל אֶת אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ; וְעַל שֶׁנִּתְרַשֵּׁל נֶעֱנַשׁ מִיתָה. תרגום יונתן - וּבְעָא לְמִקְטְלֵיהּ מִן בְּגִלַּל גֵּרְשׁוֹם בְּרֵיהּ דְּלָא הֲוָה גְזִיר עַל עִיסַק יִתְרוֹ חָמוֹי דְּלָא שַׁבְקֵיהּ לְמִגְזַרֵיהּ בְּרַם אֱלִיעֶזֶר הֲוָה גָזַר בִּתְנָאָה דְּאִתְנִיוּ תַּרְוַיְהוֹן. לכאורה אם נתרשל משה במילת בנו היא ביטול מצוות עשה וכי על זה מגיע עונש מיתה?

ג. **וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וָאֶחֹז בִּזְנָבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֵק בּוֹ וַיְהִי לְמַטֶּה בְּכַפּוֹ**.(ד ד) כיון שאמר לו **וָאֶחֹז בִּזְנָבוֹ** היה צריך לומר 'ויאחז בזנבו' ולמה אמר **וַיַּחֲזֵק בּוֹ**.

ד. וַיִּקְרָא **מֶלֶךְ מִצְרַיִם** לַמְיַלֶּדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתְּחַיֶּין אֶת הַיְלָדִים. **וַתֹּאמַרְנָ הַמְיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה** כִּי לֹא כַנָּשִׁים הַמִּצְרִיֹּת כִּי חָיוֹת הֵנָּה בְּטֶרֶם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמְיַלֶּדֶת וְיָלָדוּ. (א יז-יח) מה הטעם שבתחילה קרי ליה '**מֶלֶךְ מִצְרַיִם**' ובתשובת המילדות כתיב **וַתֹּאמַרְנָ הַמְיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה** ולא כתיב '**מֶלֶךְ מִצְרַיִם**'.

ה. **וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה**.(ב ו) '**וַתֵּרֶא**' מִיבְּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: שֶׁרָאֲתָה שְׁכִינָה עִמּוֹ. (סוטה יב:). לכאורה מה ההבדל בין לשון '**וַתֵּרֶא**' לבין '**וַתִּרְאֵהוּ**'. מהיכן הראיה שראתה שכינה עמו.

ו. **וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ לְבַת פַּרְעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ**.(ב י) מה הטעם שנכתב **מֹשֶׁה** בכתיב חסר.

ז. **וַיֹּאמֶר יְ-הוָה לוֹ עוֹד** וגו' **וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֹת הָרִאשׁוֹן וְהֶאֱמִינוּ לְקֹל הָאֹת הָאַחֲרוֹן**.(ד ו-ח) לכאורה קשה איך אמר הקב"ה למשה רבינו **וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ לָךְ** והא כתיב (ד לא) **וַיַּאֲמֵן הָעָם** משמע שהאמינו.

ז. **וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל מֹשֶׁה עַתָּה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יְשַׁלְּחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יְגָרְשֵׁם מֵאַרְצוֹ**.(ו א) פרש"י - לְפִיכָךְ **עַתָּה תִּרְאֶה** – הֶעָשׂוּי לְפַרְעֹה תִּרְאֶה, וְלֹא הֶעָשׂוּי לְמַלְכֵי שִׁבְעָה אֻמּוֹת כְּשֶׁאֲבִיאֵם לָאָרֶץ (שמות רבה ה,כג ;סנהדרין קי"א ע"א). משמע שמפני עוון זה לא נכנס לארץ. לכאורה קשה מהא דכתיב במי מריבה (במדבר כ יב) **יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם**. משמע שעוון מי מריבה גרם לו שלא יכנס לארץ.

ח. אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי אַמִּי: לְעוֹלָם יַשְׁלִים אָדָם פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר. שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם. וַאֲפִילּוּ 'עֲטָרוֹת וְדִיבֹן'. שֶׁכָּל הַמַּשְׁלִים פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. (ברכות ח.) **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת** ר"ת וחייב **אדם להשלים הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום**. (כף החיים שו"ע רפה ה) במה דומים מצות סוכה למצות שנים מקרא ואחד תרגום.

ט. **וַיַּרְא יְ-הוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱ-לֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי**.(ג ד) דרשו רז"ל **הַסְּנֶה** הוא סיני. באיזה תאריך היה המראה הזה למשה.

י. **וַיִּיטַב אֱ-לֹהִים לַמְיַלְּדֹת וַיִּרֶב הָעָם וַיַּעַצְמוּ מְאֹד**. (א כ) מה הטעם דכתיב **לַמְיַלְּדֹת** בכתיב חסר ו'. וכן בפסוק (א יט) וַתֹּאמַרְנָ **הַמְיַלְּדֹת** אֶל פַּרְעֹה.

כ. **וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ**.(א יג) וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: לָמָּה נִמְשְׁלוּ מִצְרִיִּים כְּמָרוֹר? לוֹמַר לָךְ: מָה מָרוֹר זֶה שֶׁתְּחִילָּתוֹ רַךְ וְסוֹפוֹ קָשֶׁה - אַף מִצְרִיִּים תְּחִילָּתָן רַכָּה וְסוֹפָן קָשֶׁה. (פסחים לט.). מה הטעם שעושים זכר במרור ל'תחילתו רך', הרי אין לנו להזכיר אלא את המרירות

ל. **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בְּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם**.(א ז) פרש"י - שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אֶחָד.(ש"ר א ח) יוכבד ילדה את מרים אהרן ומשה ,מדוע אצלה לא מצינו שילדה שישה בכרס אחד.

מ. **וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת וְתֵינִק לָךְ אֶת הַיָּלֶד**.(ב ז) פרש"י - שֶׁהֶחֱזִירַתּוּ עַל מִצְרִיּוֹת הַרְבֵּה לִינֹק וְלֹא יָנַק, לְפִי שֶׁהָיָה עָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה. (סוטה יב:) באיזה מקרה אין ראוי לתינוק לינק מן האישה והיא ישראלית.

מ. **וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל**.(ב יב) פרש"י - וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ עָתִיד לָצֵאת מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתְגַּיֵּר. תרגום יונתן - וְאִיסְתַּכֵּל מֹשֶׁה בְּחָכְמַת דַּעְתֵּיהּ (בְּרוּחַ קוּדְשָׁא בִּתְרִין עוּלִימָא) וְאִתְבּוֹנָן בְּכָל דַּר וְדַר וְהָא לָא קָאִים מִן הַהוּא מִצְרָאֵי גְּבַר גִּיּוֹר וְלָא דְעָבִיד תְּתוּבָא מִן בְּנֵי בְּנוֹי עַד עַלְמָא. לכאורה אינו מובן אם נתחייב המצרי מיתה מה אִכְפַּת לו למשה אם עתיד לצאת ממנו איש שיתגייר, ועוד למה הרגו בשם המפורש ולא במיתה אחרת.

נ. **הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ**.(א י) פרש"י - וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ נִתְחַכֵּם לְמוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְדוּנָם בַּמַּיִם, שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יָבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם. וְהֵם לֹא הֵבִינוּ שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ מֵבִיא, אֲבָל הוּא מֵבִיא עַל אֻמָּה אַחַת. מדוע חשיב טביעת המצרים בים סוף למבול.

ס. **וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל יַד הַיְאֹר וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ**.(ב ה) פרש"י - וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ (סוטה יב:), לְשׁוֹן יָד, אֲבָל לְפִי דִּקְדּוּק לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד אַמָּתָהּ, דְּגוּשָׁה, וְהֵם דָּרְשׁוּ אֶת אֲמָתָהּ – אֶת יָדָהּ, וְנִשְׁתַּרְבְּבָה אַמָּתָהּ אַמּוֹת הַרְבֵּה. לאיזה מרחק נשתרבבה אמתה של בת פרעה.

ע. **וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ לְבַת פַּרְעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן** (ב י) מה הטעם שסובב ה' שהמקום בו גדל משה יהא דווקא בבית פרעה.

פ. **וַיִּחַר אַף יְ-הוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי יָדַעְתִּי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֹצֵא לִקְרָאתֶךָ וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ**.(ד יד) פרש"י - **הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי** - שֶׁהָיָה עָתִיד לִהְיוֹת לֵוִי וְלֹא כֹּהֵן, וְהַכְּהֻנָּה הָיִיתִי אוֹמֵר לָצֵאת מִמְּךָ. מַעַתָּה לֹא יִהְיֶה כֵּן, אֶלָּא הוּא יִהְיֶה כֹּהֵן וְאַתָּה הַלֵּוִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א כג יד) **וּמֹשֶׁה אִישׁ הָ-אֱלֹהִים בָּנָיו יִקָּרְאוּ עַל שֵׁבֶט הַלֵּוִי**. לכאורה קשה איך יכול להיות שהכהונה היתה למשה, והלא הכהונה תלויה בבכורות, ואהרון היה בכור (גדול ממשה, ומרים גדולה מאהרון בשנתיים) ומשה היה שלישי לבטן ונולד שלוש שנים לאחר אהרון.

צ. וַיִּתֵּן אֶת צִפֹּרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה. **וַתֵּלֶד בֵּן** וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה.(ב כא-כב) מה הטעם דלא כתיב 'ותהר ותלד'. כמו (בראשית ד יז) **וַתַּהַר וַתֵּלֶד** אֶת חֲנוֹךְ. (בראשית כט לב) **וַתַּהַר** לֵאָה **וַתֵּלֶד** בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן.(ל ה) **וַתַּהַר** בִּלְהָה **וַתֵּלֶד** לְיַעֲקֹב בֵּן.(ל יז) וַיִּשְׁמַע אֱ-לֹהִים אֶל לֵאָה **וַתַּהַר וַתֵּלֶד** לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי. (ש"א א כ) **וַתַּהַר** חַנָּה **וַתֵּלֶד** בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל. ועוד.

ק. וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֵלֹם **שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ** כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא.(ג ה) מה הטעם שאצל משה רבינו נאמר **שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ**, שתי נעליו. ואילו אצל יהושע נאמר (יהושע ה טו) וַיֹּאמֶר שַׂר צְבָא יְ-הוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ **שַׁל נַעֲלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ** כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא. נעל אחת.

ר. מנין התיבות מן **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** עד **וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם**. (שמות א א-ז) רמז למנין השנים שהיו במצרים. בפסוקים אלו יש את כל אותיות א' ב' חוץ מב' אותיות.

ש. **וְשָׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְּׁכֵנְתָּהּ וּמִגָּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת וְשַׂמְתֶּם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת מִצְרָיִם**.(ג כב) איתא במדרש בשביל שלושה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם, ואת לשונם, ואת לבושם. כיצד יצוה את בני ישראל ללבוש את בגדיהם.

ת. וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **בְּפָרֶךְ** (א יג). אַת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם **בְּפָרֶךְ** (א יד). לכאורה אמאי כתיב ב' פעמים **בְּפָרֶךְ**. מנין הלבנים שהיו צריכים לעשות בכל יום.

ת. **רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי** (ג ז) מנין השנים משנולד אברהם אבינו ע"ה עד שנכנסו בני ישראל לארץ.

ת. חשבון שנות חייהם של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, רמוז בעשרת המכות.

תשובות

א. **'אין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת'** (קהלת ח ח) לפי שהזכיר הכתוב במיתתו תואר של כבוד וַיָּמָת **מֶלֶךְ** מִצְרַיִם, דבר שאינו שכיח במקרא לפי שביום המוות המלך כבר אינו שליט על ממלכתו ולכן לא ראוי להזכירו בתואר מלך, על כרחך שלא מת מיתה רגילה אלא שחלה בצרעת, ומצורע חשוב כמת. וכן מצינו בדוד המלך ע"ה כיון שנטה למות נאמר (מ"א ב א) **וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת** ולא נאמר 'הַמֶּלֶךְ דָּוִד'.(פניני הגר"א, מדרש יהונתן)

א. אהב משה רבינו לא רק את בני ישראל אלא גם את כל הנברא בצלם כאחים. והיו לו אחים רבים בכל מקום. שהרי סיכן את עצמו והתערב בתגרה של בנות יתרו עם הרועים להציל עשוקים. (אזנים לתורה) ואיתא במדרש (ילקו"ש שמות קסח) בַּיָּמִים הָהֵם וַהֲיָתָה מִלְחָמָה בֵּין כּוּשׁ וּבֵין בְּנֵי קֶדֶם וַיֵּצֵא קוֹקְנוּס מֶלֶךְ כּוּשׁ לְהִלָּחֵם בַּאֲרַם וּבִבְנֵי קֶדֶם, וַיְהִי משה יוֹצֵץ לַמֶּלֶךְ וכשמת מלכם הכתירו את משה למלך. וּמֹשֶׁה בָּן שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָלְכוֹ עַל בְּנֵי כּוּשׁ, וְגַם אֶת הַכּוּשִׁית הַגְּבִירָה נָתְנוּ לוֹ לְאִשָּׁה, וַיֵּירָא מֹשֶׁה אֶת אֱ-לֹהֵי אֲבוֹתָיו וְלֹא בָא אֵלֶיהָ כִּי זָכַר אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַ אַבְרָהָם אֶת אֱלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ לֵאמֹר (בראשית כד, ג) לֹא תִּקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת כְּנָעַן. לפיכך אמר ליתרו **אֶל אַחַי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**. וכן מצינו אצל יעקב שאמר (בראשית כט ד) **אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם**.

ב. בני נח אזהרתן זו היא מיתתן (סנהדרין נז.) עדיין היה למשה דין בן נח. א"נ **וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד** (תהלים נ ג) – הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. (חידושי אגדות – נדרים לא:) ואיתא ברז"ל (מנחות מא.) בעידנא דריתחא מענישים את האדם גם על ביטול מצוות עשה. ומכיון שנאמר קודם לכן (ד יד) **וַיִּחַר אַף יְ-הוָה בְּמֹשֶׁה**, הרי היה בגדר עידנא דריתחא לכך נענש על ביטול מצוות עשה. (אמרי אמת) (שנים מקרא)

ג. גופו של הנחש החזיק לשון אחיזה חזקה, והשי"ת אמר למשה אם אתה מתיירא כמו שנאמר **וַיָּנָס מֹשֶׁה מִפָּנָיו - אֶחֹז בִּזְנָבוֹ** כלומר אחוז מעט בזנבו. **בּוֹ** פירושו בגופו להודיע שבחו של משה רבינו ע"ה, וגודל בטחונו בה' ואמונתו בו. (עבד המלך בשם גביעי גביע הכסף)

ד. 'דינא דמלכותא דינא' כשהמלך משווה את גזירתו לכל תושבי המדינה קוראו מלך מצרים, אבל בתשובתן שאמרו לו דאין זה 'דינא דמלכותא דינא' מאחר וגזר רק על הזכרים של בני ישראל, על כן קוראהו פרעה דהוא שם לבד ואין לזה קשר למלוכה. (ישמח משה' עה"ת)*

ה. ה"ו - זֶה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. (שבת קד.) ממילא **וַתֵּרֶא – הוּ**, כלומר ראתה שכינה עמו. (כמוצא שלל רב בשם רבי נטע צבי ווייס)*

ו. ו' הלכות נעלמו ממשה, ואלו הן : שאונן אסור לאכול בקדשים (ויקרא י יז), דין המקלל (ויקרא כד יד), טמאים לנפש אדם (במדבר ט ח), דין המקושש (במדבר טו לב), דין זמרי (במדבר כה ו), דין בנות צלפחד (במדבר כז ה). וי"א אף דין טומאת כלים וטהרתן (במדבר לא כא). לכך כתיב **מֹשֶׁה** חסר ו'. (מדרש החפץ)

ז. זקני ישראל שאסף האמינו – אבל שאר העם לא האמינו. (מושב זקנים)

ז. זה וזה גרמו. (מושב זקנים) **א"נ** בעוון **עַתָּה תֵּרָאֶה** היה יכול לבטלו ע"י תפילה אי לאו מי מריבה, עוון מי מריבה היתה גזר דין שיש עמו שבועה ואינו מתקרע. **א"נ** אע"פ שנגזר עליו **עַתָּה תֵּרָאֶה** מ"מ עצמותיו היו נכנסים לארץ ישראל. (ילקוט דוד בשם יפה תואר)

ח. חולה פטור מקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, כמו מי שהוא מצטער שהוא פטור מן הסוכה. (שו"ת הרדב"ז ח"ג תכה)*

ט. ט"ו בניסן היה המראה הזה למשה. וזהו **מִתּוֹךְ הַסְּנֶה** הוא יום הגאולה לשנה הבאה. (רבינו בחיי)

י. יוכבד היתה העיקר ומרים טפילה לה. לכך כתיב חסר. **הַמְיַלֶּדֶת** בגימטריא **יוכבד בת לוי**. (490 עם הכולל). ועוד שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אֶחָד.(הרוקח) מרים היתה בת חמש שנים שאהרון גדול ממשה שלוש שנים. **פּוּעָה** שהיתה פועה לולד ויוצא. שהיתה לוחשת לחישה והולד יוצא מיד. (סוטה יא: תוס') (רבינו אפרים)*

כ. כואב יותר לאדם שמי שהיה אוהבו והיטיב עמו, פתאום נהפך לאויב ומיצר לו, יותר ממי שהיה אויבו תמיד. ולכן מצרים שהיו תחילה מיטיבים עם בני יעקב ואכלו את חלב הארץ, ואח"כ כששעבדום היה להם כאב הרבה יותר מאשר לעולם לא היטיבו עמהם. על כן עושים זכר במרור לתחילתו רך שעל ידי זה נעשה סופו מר יותר כלענה. ('כתב סופר' עה"ת)

כ. לוי לא היו בגזירת השעבוד לפיכך לא ילדו ששה בכרס אחד. וכתב הרמב"ן כי **מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה** לא היו רק **שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף** (במדבר ג לט), ומבן שלשים שנה כולם **שְׁמֹנַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים**. (שם ד מח), והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחצי שבט מישראל הפחות שבכולם. **אבל שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא עלו למעלה כשאר השבטים**.

מ. מאכלות אסורות מטמטמים את הלב לפיכך לא טוב לינוק מישראלית שאכלה מאכלות אסורים, אפילו אם אכלתם משום פיקוח נפש. (הרמ"א יו"ד פא ז)

מ. מיתה בידי שמים היא – וקי"ל (רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ו) עכו"ם שהכה ישראל אפילו חבל בו כל שהוא אף על פי שהוא חייב מיתה אינו נהרג. כלומר שחייב מיתה בידי שמים. לכך הרגו בשם המפורש שכן זוהי מיתה בידי שמים. ובמיתה בידי שמים יש להתחשב בעתידו של המצרי ואם עתיד לצאת ממנו אדם שיתגייר שוב אינו יכול להמיתו. (משולחן גבוה בשם הגרי"ז מבריסק)*

נ. נהפך הים ליבשה ונהיה מציאות של יבשה ממש וכשבאו המצרים לתוכו והמים חזרו ושטפום היה זה כמו מבול על היבשה. וכן מדוייק מקרא דתהלים (סו ו) **הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בָרֶגֶל**, רישא דקרא קאי אקריעת ים סוף ובזה כתיב **הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה** שנהיה כמו יבשה ממש, וסיפא דקרא קאי אירדן שעברו בזמן יהושע וזהו דכתיב **בַּנָּהָר** היינו נהר הירדן ובזה לא כתיב שנהפך ליבשה ורק נבקע ועברוהו ברגל. (טעמא דקרא)

ס. ס' אמה נשתרבבה אמתה של בת פרעה – וזכר לדבר (ב י) **מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ**, היתה יכולה לומר 'ממים משיתו', הרי נ' ה' ה' יתרים עולים ס'. (פענח רזא, רבינו בחיי) ומשה היה שקול כנגד שישים ריבוא של ישראל. (מדרש שהש"ר א סד)

ע. **עֲצַת יְ-הוָה הִיא תָקוּם**. (משלי יט כא) ללמדנו שגם אם האדם מנסה את כל הדרכים לעשות דבר נגד רצון ה', לא יעלה הדבר בידו. ודווקא בביתו של פרעה שכה ניסה להשמיד את מושיען של ישראל, שם גדל משה. (אזנים לתורה)*

פ. פטר רחם היה לאמו לאחר שעמרם החזיר אותה ונולדו לה סימני נערות, נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטים, וקראה הכתוב **בַּת** ולבל יחסר קדושה זו ממשה החזיר הקב"ה ליוכבד את נעוריה ונולד ממנה משה שהוא פטר רחם קודש לה'. (יערות דבש ח"ב ט) והנס הזה נעשה רק בלידת משה ולא בלידת אהרון, כדי להגדיל הנס. וכשגרשה עמרם עמדו כולם וגרשו את נשותיהם, עמדה מרים ואמרה גזירתך קשה משל פרעה, עמד והחזירה עמדו כולם והחזירו על ידו את נשותיהם. בשכר זה נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטים והיא היתה בת ק"ל כשהחזירה. (מושב זקנים)*

צ. צנועה היתה ולא ניכר עוברה עד שילדה לכך לא נאמר 'ותהר ותלד'. ועוד לפי שילדה בצער. (הרוקח)

ק. קדמה שכינה למשה ולא לו ואילו אצל יהושע קדם יהושע וקנה מקומו. (דעת זקנים). **א"נ** אצל משה רבינו נס יציאת מצרים היה ניסי לחלוטין, אצל יהושע כיבוש הארץ היה ניסי בחלקו – יריחו נכבשה בדרך נס, ואולם שאר הערים נכבשו בדרך הארץ. (אברבנאל) **א"נ** 'פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה' (בב"ב עה.) משה רבינו נזדכך מן החומר יותר מיהושע אמר לו המדרגה אשר אתה עומד בה היא שאפילו חלק האדמה שבך קודש הוא ע"כ אמרתי **אַל תִּקְרַב הֵלֹם** להציץ בשכינה **כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי** ואפילו המלאכים אינן מתקרבים אליו ית' להביט במהותו ית' כ"ש האדם בהיותו בחיים בעוה"ז. (כלי יקר)*

ר. רד"ו אותיות – כך היו במצרים רד"ו שנים. ויש בהם את כל האותיות של א' ב' חוץ מאותיות ח' ט' על שם (במדבר כג כא) **לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, כֵּלֹּדְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּדְּ**.(שה"ש ד ז) (הרוקח) **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה** (ג יד) ס"ת בגימטריא **רד"ו**. (רבינו אפרים)

ש. שווים היו המלבושים שלהם למלבושי ישראל את זה ילבשו. **א"נ** ישראל לא שינו מלבושם, אבל המצרים שינו והלכו בבגדי ישראל, אותן המלבושים שאלו להם מהם. (אמרי פנחס) דחשבו כיון דלא שלטו בהם המכות ע"כ הלכו בבגדי ישראל. (פרדס שמאי) **א"נ** היו ישראל משנים את הבגד ועשאום בגדים חדשים ולכן לא נקרא מלבושי גויים. (שפתי חכמים יב לה) **א"נ** השתמשו בזה לשקים ולעטוף דברים ולא ללבוש. (חת"ס)

ת. ת"ר לבנים היו צריכים לעשות בכל יום (מדרש ויושע) – **פָּרֶךְ** ב' פעמים עולה בגימטריא ת"ר. **א"נ** דאיתא בפרק דר"א (פמ"ח) דנשותיהן היו באין לסייע להם לעבוד. אם כן הוא עשה ש' ואשתו ש' כל אחד עשה **פָּרֶךְ** לבנים. וזהו שאמרו (סוטה יא:) שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים. (טעמא דקרא)

ת. תקמ"א שנים משנולד אברהם אבינו ע"ה עד שנכנסו לארץ ישראל. בגימטריא **ישראל**. רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי ר"ת בגימטריא **ישראל** (541). (רבינו אפרים)

ת. **תק"ב** הוא חשבון שנות חייהם של האבות, קע"ה שנים חי אברהם, יצחק חי ק"פ שנים, יעקב חי קמ"ז שנים. בסה"כ תק"ב. ראשי התיבות של עשרת המכות **דצ"ך עד"ש באח"ב** עם הכולל עולה בגימטריא תק"ב. וכן רמוז בפסוק (שמות כ ב) **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**. **אֲשֶׁר** בגמטריא **תק"ב** עם הכולל. לרמז זכות אבות שבשנות חייהם העולים למנין **אֲשֶׁר** קרבו קרבת אלוקים. וכן בפסוק (שם לב יג) זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ **אֲשֶׁר** נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ. זכות האבות הגן על זרעם להצילם מידי מצרים. (החיד"א) ואחד הוא יחידו של עולם.

מקורות / חידודון *

ד. כתיב **וַיְצַו פַּרְעֹה** לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן.(א כב) פרש"י - אַף עֲלֵיהֶם גָּזַר - לְפִיכָךְ גָּזַר אוֹתוֹ הַיּוֹם אַף עַל הַמִּצְרִיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר '**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד**', ומ"מ קורהו הכתוב '**פַּרְעֹה**', לומר לך שהעידה התורה דאף שהשוה הכתוב גזירתו מ"מ הוא פרעה הרשע שלא נתכוין רק לישראל.
('ישמח משה' עה"ת)

ה. **וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ שֶׁרֶאֲתָה עִמּוֹ שְׁכִינָה** - וצריך לומר שלא הכירה השכינה היא, כי מנין ידעה השכינה מבית אביה ואבי אביה, אלא שראתה עמו אור גדול, וה' עשה כן כדי שתגדל מעלת הילד בעיניה. גם לטעם שדרשו ז"ל (זהר ח"ב י"ב ב) בכתוב **וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה**, שרמז על ישראל שהיו בוכים בגלות, לזה :**ויגל ה' את עיניה** להראותה האור הסומך למשה. עוד, אפשר שהרגשתה בשכינה היתה לצד שכשנגעה בו פרחה ממנה צרעת (ש"ר פ"א) אמרה: אין זה אלא בן אלהי. (אוה"ח)
כתב רבינו בחיי - **וע"ד** הקבלה **כִּי טוֹב הוּא** היה מספיק לפי המדרש הזה שיאמר **וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב**, כיון שהוציאו אותו מלשון **וַיַּרְא אֱ-לֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב**, אבל הוסיף מלת **הוּא** כי הוא שמו של הקב"ה שנאמר (תהלים ק) **הוּא עָשָׂנוּ וְלֹא** [**וְלוֹ**] **אֲנַחְנוּ**, (ישעיה מב) **אֲנִי יְ-הוָה הוּא שְׁמִי** . ומה שדרשו רז"ל בה"א נברא העולם הכונה בה"א וא"ו של השם, מפני שהשכינה כלולה מו' קצוות, וכמו שנרמז במזמור (תהלים קכא) **אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים** שהזכיר שם דוד ע"ה ששה פעמים שמירה שהוא רמז לשכינה, (שֹׁמְרֶךָ, שׁוֹמֵר, שֹׁמְרֶךָ, יִשְׁמָרְךָ, יִשְׁמֹר, יִשְׁמָר). ומפני שעיקר האותיות וקיומם היא האל"ף לא מצינו השם כי אם באל"ף, ולפיכך הזכיר כאן במשה **כִּי טוֹב הוּא** רמז במלת **כִּי טוֹב** שנתמלא הבית אורה גם במה שהוסיף מלת **הוּא** רמז לשכינה שראתה עמו, וזהו שדרשו רז"ל **וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד**, 'ותרא' מבעי ליה מלמד שראתה עמו שכינה, הרי לך מפורש שהוציאו לנו חכמי האמת רמז לשכינה מתוספת ה"א וא"ו של ותראהו, וכן אני אומר בתוספת **כִּי טוֹב הוּא** שהרי הדין נותן אם בתיה בת פרעה זכתה לראות פני השכינה לכבוד משה כ"ש הצדקת אמו שתזכה לזה.

ח. **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ר"ת ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, בקל נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם. (בעה"ט עה"ת)

י. **מי היו המילדות** רב אמר כלה וחמותה יוכבד ואלישבע בת עמינדב, רבי שמואל בר נחמן אמר אישה ובתה יוכבד ומרים ולא היו למרים אלא חמש שנים שאהרן גדול ממשה שלש שנים. אמרו רבותינו ז"ל הולכת היתה עם יוכבד אמה ועושה צרכיה והיתה זריזה שעד שהתינוק קטן הוא ניכר הוא שאמר שלמה (משלי כ יא) **גַּם בְּמַעֲלָלָיו יִתְנַכֶּר נָעַר** וגו'. **אֲשֶׁר שֵׁם הָאַחַת שִׁפְרָה** שהיתה משפרת את התינוק כשהוא יוצא מלא דם, **פּוּעָה** שהיתה נופעת יין בתינוק אחר אמה. (ש"ר א יג)

מ. **וירא כי אין איש** אין איש עתיד לעמוד ממנו שיתגייר .**ויך את המצרי** .ראוי היה משה מששת ימי בראשית לעשות המעשה הזה להרוג את המצרי כי כחו של מצרי הוא כחו של קין שהוא מצד הטומאה ומזה אמרו רז"ל שחיטת נכרי נבלה ומטמאה במשא כי הטומאה מצד כחו והבן זה. ודע כי ההכאה הזאת בלשון היתה כי המית אותו ברוח שפתיו, וכן דרשו רז"ל שהרגו בשם המפורש והראיה ממה שכתוב **הלהרגני אתה אומר** באמירה בלבד ושם המפורש של מ"ב אותיות היה, ויש בכתוב התעוררות על זה, וכן אמר דוד ע"ה (תהלים מד) **בך צרינו ננגח בשמך נבוס קמינו** ואמר זה על מ"ב אותיות ועל זה נאמר (תהלים קמח) **כי נשגב שמו לבדו**, וזהו כי הוא אמר ויהי וזהו (איוב כו) **תולה ארץ על בלימה** והבן זה, ובכח השם הזה אמר משה **עלה שור עלה שור**, וכן מצינו באלישע הנביא באותם נערים שהתקלסו בו והיו אומרים לו (מלכים ב ב) **עלה קרח עלה קרח** הזכיר בו הכתוב **ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'** והוא שם בן מ"ב אותיות ולכך נהרגו מ"ב ילדים הוא שכתוב (שם) **ותצאנה שתים דובים מן היער ותבקענה מהם מ"ב ילדים**, ובא לשון ויך את המצרי כלשון (מלכים ב יט) **ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור**, שאין הכונה הכאת יד כי אם הכאת כח. (רבינו בחיי)
כתב הכסף משנה (רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ו) - **וקרא דויפן כה וכה אסמכתא בעלמא הוא**. והוא פלא גדול שהרי הפסוק אומר במפורש שמשה הרג את המצרי, הרי לנו שנכרי שהיכה ישראל חייב מיתה בידי אדם? אלא משה רבינו לא היכה את המצרי הכאה שיש בה כדי להמית, אלא הכאה בעלמא, למרות זאת בפועל מת המצרי על ידי הכאה זו. וזוהי ההוכחה שהוא חייב מיתה בידי שמים, שאילו לא היה חייב מיתה בידי שמים לא היה יוצא מתחת ידי משה מכשול שכזה. ולמה באמת לא היכה אותו משה הכאה שיש בה כדי להמית והרי היה ראוי לו להיות נהרג משום שבא על אשת איש? לכך מתכוון הכסף משנה **וקרא דויפן כה וכה אסמכתא בעלמא הוא** היינו מה שדרשו חז"ל 'רָאָה מֶה עָשָׂה לוֹ בַּבַּיִת וּמֶה עָשָׂה לוֹ בַּשָּׂדֶה' זהו אסמכתא בעלמא , שכן על שהיכה את ישראל לא התחייב מיתה בידי אדם ועל שבא על אשת איש לא יכול היה להרגו, כי לא ראה משה רבינו מעשה זה אלא ברוח הקודש. (כמוצא שלל רב בשם 'עצי זית' – שו"ת ופלפולים)

ע. כתב האבן עזרא - **סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות** להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים. הלא תראה שהרג המצרי בעבור שהוא עשה חמס. והושיע בנות מדין מהרועים בעבור שהיו עושים חמס להשקות צאנן מהמים שדלו. ועוד דבר אחר. כי אלו היה גדל בין אחיו ויכירוהו מנעוריו לא היו יראים ממנו כי יחשבוהו כאחד מהם. (שמות ב ג)

פ. המושב זקנים נשאר בצ"ע.
'**וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי**'. לֶהֱיכָן הָלַךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִינָא: שֶׁהָלַךְ בַּעֲצַת בִּתּוֹ. תָּנָא: עַמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה. כֵּינָן שֶׁרָאָה שֶׁאָמַר פַּרְעֹה הָרָשָׁע '**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ**', אָמַר: לַשָּׁוְא אָנוּ עֲמֵלִין, עָמַד וְגֵירַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. עָמְדוּ כּוּלָּן וְגֵירְשׁוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בִּתּוֹ: אַבָּא, קָשָׁה גְּזֵירָתְךָ יוֹתֵר מִשֶּׁל פַּרְעֹה. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים, וְאַתָּה גָּזַרְתָּ עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת. פַּרְעֹה לָא גָּזַר אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה וּלְעוֹלָם הַבָּא. פַּרְעֹה הָרָשָׁע - סָפֵק מִתְקַיֵּימֶת גְּזֵירָתוֹ, סָפֵק אֵינָהּ מִתְקַיֵּימֶת. אַתָּה צַדִּיק, בְּוַדַּאי שֶׁגְּזֵירָתְךָ מִתְקַיֵּימֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: '**וְתַגְזֵר אוֹמֶר וְיָקָם לָךְ**' עָמַד וְהֶחְזִירוּ אֶת אִשְׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוּלָּן וְהֶחְזִירוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן.(סוטה יב.)
אך קשה ואיך מעיקרא לא סלקא דעתיה דעמרם דברים אלו שאמרה לו בתו מאליו ומעצמו כיון דדברי טעם הם? ונראה לי בס"ד לא חשב לגרש לעולם אלא רק לכמה חדשים כדי שישמעו מצרים הדבר הזה ולא ישימו לב לקיום גזרתם בראותם שבטלה מחשבתם ואחר כך יחזרנה הוא וכל ישראל בצנעה ומרים אמרה אפילו שגזרה זו היא רק לפי שעה ואינה תמידית עם כל זה קשה היא ואף על פי שהיא לזמן מועט. (בן יהוידע – שם)
אפשר דסבר כסברת הרב יפה מראה לחד פירושא דעל כל צרה שלא תבא אסור בת"ה כמ"ש הרב שיירי כנסת הגדולה א"ח סי' ר"ם הגה"ט אות ז' במ"ש בירושלמי 'בשעה שאתה רואה חסרון בא לעולם עשה אשתך גלמודה' ע"ש. ועמרם היה יכול לפרוש רק שרצה שכלם יפרשו ובהיותם נשואות מי מפיס לכך עמד וגרש שיגרשו כולם.
(פתח עינים – שם)

ק. **שֵׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ** - וע"ד השכל **שֵׁל נְעָלֶיךָ**, לא אמר חלוץ כמו בענין היבום שהזכיר בו (דברים כה) **וְחָלְצָה נַעֲלוֹ**, ולא אמר שלוף כמו בענין הקנין שכתוב (רות ד) **שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ**, אך בענין הנבואה הזכיר של מלשון שלילה, הזהירו שישלול ממנו החומריות שהמשילם לנעלים, לפי שהחומר דבק בגוף כמו שהמנעל דבק ברגל, וכשם שיש ביד האדם לשלול נעלו מעל רגלו כן בידו שישלול ממנו החומריות כדי שיהיה מוכן לנבואה, וראוי להדבק באור השכל. והזכיר ביהושע **שֵׁל נַעֲלֶךָ** כי הזכירו על שלילת מקצת לא על כלן, וזוהי מעלתו של משה בהיותו משולל יותר מיהושע שהרי משה פירש מן האישה ונאמר לו (דברים ה) **וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי** ולא נאמר כן ליהושע .**וע"ד** הקבלה **שֵׁל נְעָלֶיךָ** ירמוז שנגלית השכינה בשני גוונים אש שחורה ואש לבנה, שכן השכינה כלולה דין ורחמים. (רבינו בחיי)
ביאורים נוספים – משה רבינו ע"ה היה צריך לעשות שני דברים, א' להוציא את ישראל ממצרים ולהכניסם לארץ ישראל ולזה אמר נעליך מלשון גן נעול, שמצרים סוגרת לישראל שלא יוכלו לצאת, ובעל צפון מונע אותם, וגם ארץ ישראל סגורה שלא יכנסו בה, אבל יהושע אינו צריך לשבור רק מנעול אחד, שמנעול מצרים כבר נשבר. (מנחת יהודה בשם ליקוטי תורה)

שבעים פנים לתורה , לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה , הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com